

Nr. 6

15. maj 1964

Lov om udførelse
af jordbundsanalyser

Civiling. B. S. Andersen
(nekrolog)

Lidt om
landskabets udvikling
i Midtjylland

Den første kraftmaskine
på heden

85. årg.

Oplag: 18.600

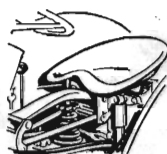
HEDESELSKABETS TIDSSKRIFT

BM·VOLVO giver Dem:

svensk kvalitet fra Eskilstuna

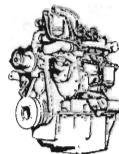
- det vil sige omhyggelig materialekontrol, gennemprøvet konstruktion og præcisionsudførelse i hver detalje - Det er BM·VOLVOs garanti for enhver traktor, der går ud fra fabrikken i Eskilstuna.

BM·VOLVO Buster er den moderne, alsidige traktor i mellemklassen, der netop passer til danske forhold - slidstærk, økonomisk og enestående driftssikker.

Bedre sæde findes ikke

Dobbeltvirkende, hydrauliske støddæmpere. Parallelfjodring med mekanisk støddæmper. Stilbar efter førers størrelse og vægt.

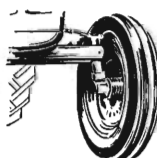

40 hk dieselmotor

Meget robust og samtidig økonomisk i brændstofforbrug. Stor sælitræknings-evne. Bosch el-anlæg. 4 hk startmotor.

Terra Trol hydraulik, der med kun ét greb gives samtidig træk- og dybde regulering - og derfor mest jævn pløjning. Alltid maksimal vægtoverføring. 1080 kg løfteevne.

God frigangshøjde

- 42 cm - stor akselafstand - 195 cm - lille venderadius - 2,75 m - uafh. 2 trins kraftudtag og differentialpærre.

BM·VOLVO

Buster

HD udgave

RIMAS

„Gold Digger“

Nu i

grøftegraver type 200 H

... med en hel skovfuld af fordele

Ringsted Jernstøberi & Maskinfabrik a-s - Telf.: (03615) 1848

Salgsinspektører: N. Stadsgaard-Thomsen, Tlf. Yding 7
Gregers Nielsen Tlf. Ringsted 1592

Gottlieb Larsen, Tlf. Haderslev 2 5071
E. Lehn, Tlf. Glumsø 386

PETERSEN & PEDERSEN

VIBORG

Telefon 195 og 1325

Alt i elektricitet

FRØCONTORET

KOLDING

Telf. 4344

FRØAVL
FRØHANDEL

Røde drænrør

D. S. nr. 403, syrefast kvalitet

Fredenshøj Teglværk
Aabenraa Telefon (046) 22127

A/S Skive Grundlagt 1896
Markfrøkontor
Telefon Skive (0751) 94
FRØAVL FRØHANDEL

Skive Cementstøberi

Knud Østergaard
Telefon (075 1) 921

NORMRØR
med garantimærket \triangle
Imprægnering - Brøndrør

Hulkjøerhus Planteskole

Rødkjærsbro
Telefon Ans (0681) 25

Planter til skov, læhegn og have

SKANDIA KALK ^{A/S}

Kontor: Gug, tlf. Sdr. Tranders 147 (081-39600)

Jordbrugskalk fra værkerne i

Batum

Ferslev

Gug

Kaas

Visse

ERIK EMBORG

H. THEUT ^{A/S}

AALBORG

AKVAVIT.

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62 og
Fiskerihavnen

En Hederejse

i Viborgeggen

Af M. Goldschmidt

Den illustrerede udgave fra 1954, forsynet med noter, udgivet ved Vald. Andersen, findes endnu i et lille restoplag, der realiseres for 6,50 kr. pr. stk. + porto.

En topografisk og historisk lækkerbidsken.

Til Erik Paludans, Boghandel
Fiolstræde 10, Kbhvn. K

.....eks. af En Hederejse
i Viborgeggen ønskes

Navn:

Adr.:

TIL AFLØBSLEDNINGER: CENTRIFUGALSTØBTE BETONRØR

FREMSTILLES I LÆNGDER INDTIL 5 METER:

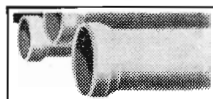
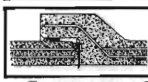
Derfor: Få samlinger - hurtigt og økonomisk lægning.

AF CENTRIFUGALSTØBT BETON:

Derfor: Robuste, driftssikre og modstandsdygtige over for kemiske angreb - ringe tryktab - tætte overfor moderate indvendige tryk (indtil 2 atm.)

SAMLES MED GUMMIRINGE:

Derfor: Fuldstændigt tætte samlinger med stor fleksibilitet.

HØJGAARD & SCHULTZ A/S

EWALDSGADE 9, KØBENHAVN N. TELEFON LUNA 2801

Omhyggeligt behandlede skovplanter

Danplanex

Planteskoler A/S · Rødekre · Tlf. (046) 62933*

i værdifulde provenienser

Den almindelige Brandforsikring

for Landbygninger, opretter ved kongelig Anordning
af 1792

Brandforsikrere Vgninger
- færdige og under Opførelse -
med fast Inventar

HOVEDKONTOR:
STORMGADE 10 - KØBENHAVN K.
C.: 1100

AEROLIT
DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF

Hedeselskabets Tidsskrift

Nr. 6

15. maj 1964

85. årg.

udgår 16 gange årligt og sendes til selskabets medlemmer. Annoncer bedes sendt til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg. Annoncepris 70 øre pr. mm. Medlemsbidraget er enten årlig mindst 5 kr. eller en gang for alle mindst 100 kr. Redaktør: H a r. S k o d s h ø j. Redaktionsudvalg: Afdelingschef, skovrider B. Steenstrup (formand), overingeniør N. Venov og distriktsbestyrer J. Alsted. Carlo Mortensens Bogtrykkeri, Viborg

Indhold: Lov om udførelse af jordbundsanalyser. — Civilingeniør B. S. Andersen (nekrolog). — Lidt om landskabets udvikling i Midtjylland. — Den første kraftmaskine på heden.

Forsiden: Annonce: SANYL PLASTDRÆNRØR — fra firmaet Skandinavisk Akryl Industri, Viby, Sjælland — under afskibning fra Københavns havn.

Lov om udførelse af jordbundsanalyser

Nye fosforsyre- og kaliumtal

Af laboratorieførstander, civilingeniør J. FREDERIKSEN

Den 1. marts 1957 nedsatte landbrugsministeriet et udvalg »med den opgave at fremkomme med forslag til en ordning, der tilsigter, at der ved analysering af jordprøver opnås sammenfaldende resultater og til dette formål at søge udarbejdet nøjagtige og detaljerede arbejdsforskrifter for de almindeligst anvendte analysemetoder —«. Endvidere skulle udvalget »overveje og foreslå en ordning, der tager sigte på at konstatere, hvorvidt det tilstræbte formål opnås«.

Nedsættelsen var foranlediget af en indstilling til ministeriet fra De samvirkende danske Landboforeninger og De samvirkende danske Husmandsforeninger. Baggrunden for denne henvendelse var, at det hidtil havde været frit for enhver — uanset uddannelse og udstyr — at udføre jordbundsanalyser i erhvervsmæssigt øjemed, og at der ikke fandtes lovhjemmel for at kontrollere sådan erhvervsvirksomhed eller for at gribe ind i uheldige tilfælde. Analysemetoderne, der anvendtes, var nok stort set de samme overalt, men der forelå ikke som på mange andre områder — bl. a. med hensyn til analysering af foder- og gødningsstoffer — autoriserede metoder. Og når det erindres, at der årligt analyseres henved 200.000 jordprøver fra det praktiske

landbrug som basis for kalkning og mergling, og at der i ca. halvdelen af disse prøver udføres bestemmelse af fosforsyre- og kaliumtal som grundlag for gødskning, vil det forstås, at rigtige analysetal uanset analysestedet er af væsentlig økonomisk betydning.

Det nedsatte udvalg kom til at bestå af 9 medlemmer repræsenterende Statens Planteavlsudvalg (2), Landbo- og Husmandsforeningerne (2 hver), Hedeselskabet (1), de statsautoriserede laboratorier (1) og Alm. dansk Gartnerforening (1). Formand blev professor S. Tovborg Jensen, og Hedeselskabets repræsentant blev laboratorieforsøger Th. Mogensen.

Resultatet af udvalgets og dets underudvalgs arbejde blev indstillinger til ministeriet, hvorefter der nu foreligger:

»Lov nr. 218 af 31. maj 1963 om udførelse af jordbundsanalyser« med tilhørende landbrugsministeriel bekendtgørelse af 13. marts 1964 og »Arbejdsmetoder III Del, fælles arbejdsmetoder for jordbundsanalyser«, som af landbrugsministeriet under 18. september 1963 er fastsat som analyseforskrifter i henhold til loven.

Loven bestemmer, at erhvervsmæssig udførelse af jordbundsanalyser kun må finde sted efter autorisation, at såvel lokaler som apparatur skal godkendes, og at metoder og priser fastsættes af ministeriet. Analyser må kun udføres på jordprøver, der er indsendt af en under landbrugs- og havebrugsorganisationerne ansat konsulent eller af ejeren af vedkommende ejendom.

Der er da nu efter ansøgning udstedt en række autorisationer til jordbundslaboratorierne ved disses ansvarlige ledere, som har »dokumenteret at være i besiddelse af de dertil fornødne kundskaber« (betingelserne er nærmere præciseret i bekendtgørelsen). § 3 i bekendtgørelsen siger, at autorisationen normalt omfatter tilladelse til at udføre »almindelige jordbundsanalyser (reaktionstal, fosforsyretiltal, kaliumtal, ledningstal og kalkbehov)«, mens der til udførelse af andre jordbundsanalyser kan meddeles en speciel autorisation. Endelig kan der gives en begrænset autorisation, som alene omfatter bestemmelse af reaktionstal. — Hedeselskabets laboratorium har fået meddelt autorisation omfattende samtlige de i Fælles Arbejdsmetoder indeholdte analyser.

Det bestemmes endvidere i bekendtgørelsen, at de af laboratorierne udsendte vejledninger m. v. til forståelse af udnyttelse af analyseresultaterne skal være godkendte af Tilsynsudvalget. Dette udvalg fører tilsyn med de autoriserede laboratorier ved en tilsynsførende, der efter indstilling er udpeget af ministeriet.

Tilsynsudvalget, hvis sammensætning er fastsat i loven, består af repræsentanter for de samme organisationer, som det under 1. marts 1957 nedsatte udvalg, idet professoren i agrikulturkemi ved landbo-

højskolen er formand. Hedeselskabets repræsentant er laboratoriefors-standeren. Tilsynsførende for udvalget er afdelingsbestyrer, lic. agro. Jens Jensen, Statens Planteavlslaboratorium, Lyngby.

Analysemetoderne, som nu er autoriserede, er principielt de samme, som har været anvendt i de senere år, men de har været underkastet en kritisk afprøvning og gennemgang. I denne undersøgelse har såvel landbohøjskolen som Statens Planteavlslaboratorium og Hedeselskabets laboratorium deltaget, og det har været et stort arbejde at gennemprøve samtlige analyseforskrifter. Også enhederne for analysetallene, og det vil sige tallenes betydning, er de samme med undtagelse af to af de vigtigste tal, nemlig fosforsyretallet og kaliumtallet. For disse to tal er indført nye enheder, hvorved man kommer mere i overensstemmelse med international praksis, og omregning til tilsvarende gødningsmængde i jorden bliver væsentlig lettere. Dette har bl.a. betydning på grund af de mange blandingsgødninger, der nu fremkommer.

Alle tallene er nu udtrykt i rene grundstoffer, hvilket er i overensstemmelse med den nye gødningslov af 16. marts 1962, efter hvilken man ikke angiver fosforindholdet som $\%$ P_2O_5 , men som $\%$ P, og for kaliums vedkommende som $\%$ K og ikke K_2O .

I tabel 1 er tallene, deres symboler (alle tal ender nu på t), enhedernes betydning og mængden af det pågældende stof i pløjelaget pr. ha på en jord af normal rumvægt anført. Kun for fosforsyre- og fosfattal har man ikke været helt konsekvent og ladet enheden være 1 mg pr. 100 g jord, da det ville ændre tallet for meget.

Det nye fosforsyretal er 16 $\%$ større end det gamle, som det ses i tabel 2. Fosfattallet, der har symbolet Ft, fik allerede for 2 år siden den nye enhed, så man kun for tal, der er ældre og betegnet FH, skal benytte omregningsfaktoren.

Kaliumtallet, der nu hedder Kt (mod før Tk) er ændret mest, det er blevet 56 $\%$ større end det gamle. I overgangstiden sendes fra laboratorierne omregningstabeller ud, så man umiddelbart kan se, hvad de nye tal svarer til i forhold til de gamle, hvis niveau jo er gået ind i bevidstheden. Man må indstille sig på de nye værdier og være klar over, at hvis Kt (det nye tal) opgives til f. eks. 4, svarer dette til $4 \times 0,64 \approx 2,6$ i Tk-værdi (det gamle tal). Man må ikke lade sig vildlede af, at tallene nu er højere. Fosforsyretallets ændring er mindre: Et nyt Ft på f. eks. 5 svarer til et gammelt Ft på $5 \times 0,86 = 4,3$.

Samtlige øvrige tal (på nær natriumtallet, der ikke bruges meget) er ikke ændrede. Tallene for mikronæringsstoffer er således helt uændrede.

Den 1. april 1964 er da alt dette trådt i kraft, og udsendelsen af

Benævnelser og enheder for analysetal

gyldige fra 1. april 1964

Tabel 1

Benævnelse	Forkortelse	1 enhed betyder:			
		i mg	i p.p.m	i kg grundstof pr. ha	i kg gødningsstof pr. ha
Fosforsyretal	Ft	3 mg P/100 g	30	75 kg P/ha	960 kg 7,8 % superfosfat (7,8 % P)
Fosfattal	Fot	3 mg P/100 g	30	75 kg P/ha	960 kg 7,8 % superfosfat (7,8 % P)
Kaliumtal	Kt	1 mg K/100 g	10	25 kg K/ha	ca. 51 kg 49 % kaligødning (49 % K)
Natriumtal	Nat	1 mg Na/100 g	10	25 kg Na/ha	ca. 65 kg kogsalt
Magnesiumtal	Mgt	1 mg Mg/100 g	10	25 kg Mg/ha	250 kg magnesiumsulfat (10 % Mg)
Chloridtal	Clt	1 mg Cl/100 g	10	25 kg Cl/ha	ca. 40 kg kogsalt
Mangantal	Mnt	1 mg Mn/1000 g	1	2,5 kg Mn/ha	8 kg mangansulfat (30 % Mn)
Kobbertal	Cut	1 mg Cu/1000 g	1	2,5 kg Cu/ha	10 kg blåsten (25 % Cu)
Zinktal	Znt	1 mg Zn/1000 g	1	2,5 kg Zn/ha	12 kg zinksulfat (22 % Zn)
Nitrattal	Nit	1 mg NO ₃ -N/1000 g	1	2,5 kg N/ha	15 kg kalksalpeter (15,5 % N)
Molybdæntal	Mot	1 mg Mo/10000 g	0,1	0,25 kg Mo/ha	0,77 kg ammoniummolybdat
Bortal	Bt	1 mg B/10000 g	0,1	0,25 kg B/ha	2 kg boraks (13 % B)

NB. Tallene i de to sidste kolonner er beregnet på jord af normal rumvægt (2,5 mill. kg = 2500 t pr. ha til 20 cm).

Omregningsfaktorer for nye og gamle fosforsyretal, fosfattal og kaliumtal

Tabel 2

„Gamle tal“	til	„Nye tal“	„Nye tal“	til	„Gamle tal“
F _{tg} × 1,16	=	F _{tny}	F _{tny} × 0,86	=	F _{tg}
F _H × 0,27	=	F _{ot}	F _{ot} × 3,66	=	F _H
T _K × 1,56	=	K _t	K _t × 0,64	=	T _K

fosforsyre- og kaliumtal med de nye enheder er begyndt. Dette er i virkeligheden det eneste, som praktikerne vil mærke til ændringerne. Til gengæld vil der jo nok gå en årrække, inden sammenligning med de gamle tal helt kan undlades.

Det er dog som nævnt »kun« enheden for tallet, der er ændret;

Vi kører frem med

POCLAIN

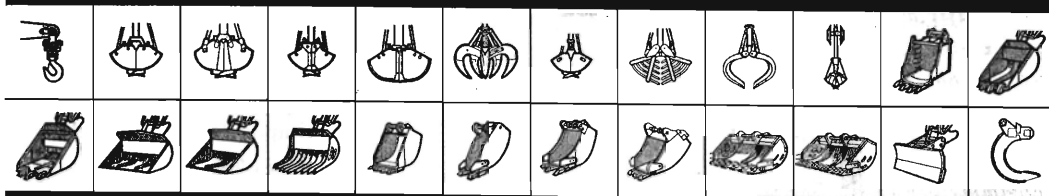
-den fuldhidrauliske gravemaskine, der kan udstyres med 30 forskellige arbejdsudrustninger

FULDHYDRAULISK LÆSSE- OG GRAVEMASKINE

POCLAIN er en fuldhidraulisk læsse- og gravemaskine i dette ords bedste betydning. Takket være den ideelle opbygning, den robuste motor, den patenterede hydraulikmotor og den kraftige hydraulik, er maskinen yderst anvendelig i uvejsomt terræn. Dette, i forbindelse med store muligheder ved udskiftning af ikke mindre end 30 forskellige redskaber gør, at POCLAIN er tidens og fremtidens foretrukne fuldhidrauliske universalgravemaskine. Leveres både med luftgummihjul (TY 45) og på larvebånd (TC45). Skovlkapacitet: 250-800 liter.

- Topydeler - 45 hk dieselmotor
- Krøjning over 360°
- Største stabilitet og bevægelighed

Brønderslev tlf. 450

Aalborg tlf. 274 55
Aarhus tlf. 3 14 00
Kbhvn. tlf. (01) 94 70 66

**PEDERSHAAB
MASKINFABRIK A/S**

ukrudtsbekæmpelse

D-propionat 25

Bundkrudt i kornmarken betyder besværlig høst, øget spild og høje tørringsudgifter. D-propionat anvendes som et effektivt middel til bekæmpelse af ukrudt i vårsæd, fortrinsvis mod pileurt, samt alm. fuglegræs og burresnerre. Behandlingen foretages, når byggen har 4-6 blade og havren 2-3 blade. Præparatet bør dog ikke anvendes i udlægsmarker.

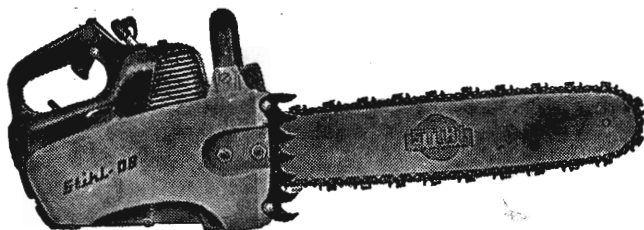
Fås i Brugsen eller Foderstofforeningen

EN SOLEKLAR FORDEL

SÅ KOM DEN...

08

Kan nu leveres på det danske marked

Med STIHL-08 opfyldes et længe næret ønske fra skovbrug og industri om en „rigtig“ letvægtsmotorsav med stor motorstyrke. Denne perfekte nykonstruktion er velegnet til mindre skovning, afkortning, afkvasning m. v. og er endvidere en glimrende hjælpemaskine til de større maskiner som f. eks. model 07 og CONTRA.

Eneimportør:

A/s F. L. BIE . Valdemarsgade 14 . Kbh. V. . CE. 6518

Motor: Luftkølet STIHL to-taktsmotor

Motorydelse: 4 HK.

Kompression: 9,5:1

Vægt: 7,8 kg

Pris: 30 cm . kr. 1165

Pris: 40 cm . kr. 1190

Datterselskab F. L. Bie Jydsk Handelsaktieselskab Fredensgade 41 Århus C . Telf. (061) 24888.

Forhandlere over hele landet

da man i sin tid (i 1948—50) gik over fra »salpetersyretal« til »svovlsyretal« forblev tallet nok principielt uændret, men metoderne var helt forskellige, så man ikke umiddelbart kunne sammenligne de nye tal med de gamle. Det kan man den negang.

Det bemærkes til slut, at fosfattalsmetoden — der jo er udarbejdet på Hedeselskabets laboratorium — som naturligt er, nu er med i analyseforskrifterne og er tænkt anvendt ved kalkjorder og i øvrigt på specielle jorder som hidtil (hævet havbund m. v.).

Civilingeniør B. S. ANDERSEN

Søndag den 12. april 1964 døde civilingeniør B. S. Andersen uventet uden forudgående sygdom, endnu ikke fyldt 51 år.

Civilingeniøren, der især var kendt indenfor landvindingskredse, var indtil sin død ansat i landbrugsministeriet som leder af Statens landvindingsudvalgs ingeniørkontor. I kraft af sin stilling her bevarede han sin kontakt med mange af funktionærerne ved Hedeselskabet. B. S. Andersen havde selv været ansat ved selskabet, idet han umiddelbart efter sin embedseksamen i 1938 fik ansættelse ved kulturteknisk afdeling. Her virkede han i 15 år, indtil han i 1953 blev knyttet til landvindingsudvalgets ingeniørkontor, hvis daværende leder var civilingeniør Erik Steenstrup. Efter dennes fratræden i 1961 blev B. S. Andersen hans efterfølger.

Alle, der kendte og arbejdede sammen med B. S. Andersen, må dybt beklage, at han kun i så kort et tidsrum fik lov at virke i denne stilling.

Blandt sine gamle kolleger og venner ved Hedeselskabet var han kendt og skattet som den dygtige og samvittighedsfulde ingeniør, der altid var dybt engageret i problemerne. Navnlig huskes han for sin indsats for kunstig vanding indenfor landbruget.

Nu er B. S. Andersen ikke mere, men venner og kolleger vil i taknemmelighed mindes hans venlige væsen og noble karakter.

Fr. Heick

Lidt om landskabets udvikling i Midtjylland

Af forstander E. O K S B J E R G, Skovskolen i Nødebo.

(Sluttet).

Hederne

I året 1660 er man i Vrads Herred såvel som andre steder i landet midt i en menneskelig elendighed efter krigens plyndring. Folk vil nægte at betale skat og til gengæld må kongen kræve, at uformuenheden bevises ved vidne for retten.

Herredet er fuldt af helt forarmede gårde, indbyggerne er ihjel-slagne eller forjagede af soldater eller af nød. Der bliver ikke sået, og overalt springer agre i lyng. Et sted skrives, at agre og bygninger er forfaldne og af dyr findes kun en død hund.

At man i sådan nød stjæler i kongens skov er ikke uforståeligt.

I det kommende århundrede præges egnen fra Vrads til Knudstrup af hedebrand og sandflugt, som udletter mange gårde, ja, hele byer. Allerede tidligere var områder omkring kirkerne i Brande (Them Vestersogn), Gammelsigten (Bording østersogn) og Engesvang (Funder sogn) lagt øde, og ødelæggelsen fuldendes nu således som navnlig Hugo Matthiessens forfatterskab med nøje kildeangivelse har beskrevet det. Sandflugten skyldes dels hedebrandene dels skovødelæggelserne. Om skovens ødelæggelse ved myremalmsmeltning i det nuværende Vrads Sande beretter Pontoppidans Danske Atlas, 1768, side 475.

I de mange tingsvidner om hedebrande og om sandflugt besværrer de skadelidte sig ikke så meget over græsningens ødelæggelse som over tørvegrøftens eller — grifftens fordærvelse. Afbrænding af lyn-gen var netop et middel til at bedre græsningen og bærplukningen, som det er det idag i mange lande, bl. a. Skotland.

Men når branden blev meget voldsom, blev både tørv og fremtidig græsning ødelagt. Et tingsvidne i Vradsbogen af $\frac{1}{7}$ 1664 siger om tabene ved en brand på Ll. Nørlund i Ejstrup sogn: »at samme Mark, ved tilforn at have været Hede, aarligen har bjærget mange læs Kul Miler. Vi syntes ogsaa samme Mark mister og kjendes aldrig at kunne forvinde den Skade, som derpå er gjort af bemeldte Ild og Brønde.«

Tørvegravningens betydning var stærkt voksende ved tidens overgang fra natural — til pengeøkonomi — ofte var det befolkningens eneste måde at skaffe sig penge på.

Tidens økonomiske tidsskrifter er fulde af advarsler om tørve-

skjærets fordærvelighed og dets personlige og jordbundsmæssige konsekvenser, se herom hos Hugo Matthiesen, navnlig i Den sorte Jyde.

»Hedebrønde«, »tørvegriff« og jordflugt hænger nøje sammen, den sidste er følgen af de to første, og branden er ofte følgen af tørvekulsbrænding eller græsningsbrænding.

Alle eksisterende hedestrækninger bærer vidnesbyrd om at have været udsat for alle de nævnte kalamiteter. Man må spørge sig selv: Hvorledes havde heden set ud, om den ikke havde været påvirket således — og om den ikke i århundreder desforuden var blevet slået med lyngle og stadigvæk græsset af kreaturer og får, således som alle historiske kendsgerninger viser, at det har været tilfældet?

Det vil vi snart få at se. De gamle regnede med, at lyngen skulle ligge i 40—80 år efter afskrælning, alt efter jordens godhed, inden den atter kunne skrælles for tørv. Man regnede med, at god hede kunne afbrændes og dyrkes i to år for derefter at ligge for fæfod i 20—30 år.

Når vore fredede heder har ligget uberørt i en længere årrække, f. eks. 40—50 år, vil vi få at se, hvad lyngheden bliver til, når den overlades til sig selv. At lyngbakker i Midtjylland hurtigt bliver til skov, har vi set i Rold- og Himmelbjergene, hvor asp og birk samt de nye træarter fyr og gran har erobret området, såsnart græsning og afbrænding ophørte. Noget lignende er sket på Nørholm hede, og vil nok ske i Kongenhus. Men endnu er fredningen på egentlige hedeblade for unge til at man kan iagttage, om lyngheden er en stabil vegetationsform her.

Om landskabets oprindelighed

Hermed er vi kommet til vort tidligere omtalte landskab, som valgtes til fredning af en oprindelig — ja, folk tilføjer endda ofte: uberørt — natur: lyngheden med egekrat.

Efter rejsen tilbage i tiden skulle vi se begge plantesamfund i et mindre romantisk skær: lyngheden kan stadig opfattes som et alvorligt og storslået øde, men dens oprindelse er afbrænding, rovdrift på kreaturføde og århundreders tørveafskrælning og sandflugt. Heden er et *kulturlandskab*: jord, som er mishandlet af mennesker, således som vestasiaterne, afrikanerne og europæerne altid har mishandlet jorden i modsætning til f. eks. kinesere og indianere. Heden er mange store skovødelæggelsers slutstadium, der er steder, hvor Dalgas ganske rigtigt vurderede hedens alder til mindre end 100 år. Andre steder har heden opslugt agre og enge, som på Vradseggen i det 17. og 18. århundrede — ofte efter sandflugt. Endnu andre steder er he-

den måske årtusindgammel, men lige så gammel er »svedjning« den kunst at afbrænde lyng og buske så at agerdyrkning og græs fremmedes — en metode, som germanerne anvendte og som iagttages og beskrives af romerske forfattere.

Og i egekrattet — hvad er naturligt her?

Skov såvel som egekrat havde sin store rolle i dagliglivet. Hedeegnenes skovrester var kreaturly på kolde dage og græssedes af husdyr herunder svin.

I visse egekrat var kreaturerne tilstedeværelse dog tidvis mindre ønsket: i underskove. Ved at drive visse skove i lavskovsdrift, »sætte træerne på roden« opnåede man en tæt opvækst af rette stokke, som kunne anvendes til det af hedeegnens befolkning meget eftertragtede materiale: vognkæppe, slagler, plejlkæppe, høstænger og alle andre rafter. Inden plantagernes tid måtte løvtræerne, navnlig de til stævning egnede arter eg, ask og hassel levere dette materiale. Underskoven måtte fredes og det siges i en af de hyppige gentagelser af forbudet mod geder, læst i Vrads den ¹¹/₁ 1665, at de kun må være, hvor de kan holdes uden skade på krat og underskov.

Til kongens skov, som ofte sigtede på højskovdrift, var gederne også forbudt adgang.

Egekrattet er, ligesom lyngheden, helt præget af menneskets virke og behov.

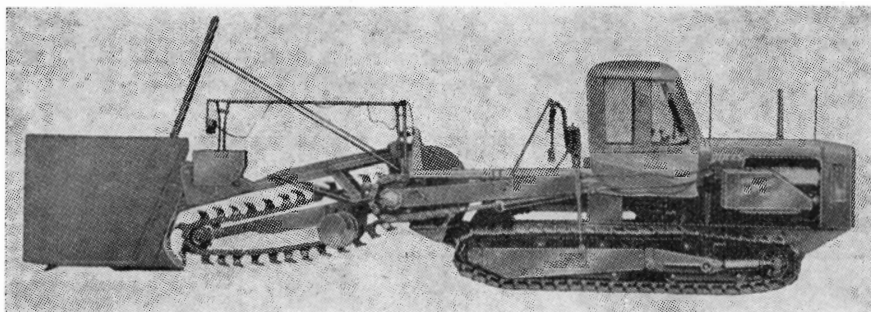
Hvad vil vi frede?

I den foregående drøftelse af, hvormeget oprindeligt, der er i et landskab med lynghede og egekrat, er der kun få iagttagelser, som er nye. Hovedvurderingen er velkendt af mange af de fagfolk, som samles om naturfrednings sagen.

Det forekommer da også rimeligt, at man forsøger at bevare et landskab som minder om en bestemt epoke. Man må blot gøre sig klart, at vurderingen af offentlige eller private indgreb i landskabsbilledet altid vil veksle fra et menneske til et andet og fra en tidsalder til en anden, alt efter forkundskaber og æstetisk smag.

Om man går 35 år tilbage i tiden, før Hugo Matthiessens hede studier var kendt, så ville et udfald af et valg som det følgende på forhånd være klart: Man forestiller sig en fredningskommission på åstedet, en større lynghede. En teknisk plan i området forudsætter, at lyngen, som éngangsforanstaltning afbrændes eller at lyngtørven afskrælles, alternativt, at der permanent kan trækkes en højspændingslinie over arealet. Den tids naturelskere ville absolut vælge sidste mulighed, vor tids den første, idet man nu ville sige, at afbrænding eller skrælning ville lette kommissionen den opgave at holde arealet som lynghede.

Eberhard automatiske dræningsmaskiner

Type G. F. P. 2 4 cyl. dieselmotor

Type G. F. P. 2 s 6 cyl. dieselmotor

Indtil 500 m pr. time, dybder indtil 160 cm, bredde indtil 30 cm
Kan lægge alle former for rør. — Forlang tilbud

^A/_s **M U T A T O R**

Vandkunsten 4, Kbhvn. K . Telefon C 6253 - Palæ 3454

Valg til Dansk Plantageforsikringsforenings repræsentantskab

Den 1. oktober 1964 skal der ifølge lovene finde valg sted til repræsentantskabet i følgende amter:

nuværende repræsentant:

Viborg	vakant
Ringkøbing	(Hofjægermester A. Olufsen, Quistrup)
Tønder	(Gårdejer Jes Sørensen, Sdr. Sejerslev)
Randers	(Hofjægermester Chr. Mourier-Petersen, Rugaard)
Aalborg	(Skovvejer J. Kiildsen, Trend)
Aarhus	(Proprietær Th. Secher, Hylke)
Hjørring	(Direktør F. C. Winther, Langdal)
Haderslev	(Bestyrer Bent Jensen, Højvang, Aabenraa)

Forslag til valg, der må være fremsat af mindst 25 medlemmer, der tilsammen repræsenterer mindst 200 ha forsikret areal, skal være indsendt til foreningens kontor, Viborg, inden den 1. juni 1964. Genvalg kan finde sted.

Meddelelse om de indkomne forslag vil blive givet i Hedeselskabets Tidsskrift for juni måned.

B. Steenstrup.
Direktør.

VANDINGSANLÆG

Ønsker De?

- Gennemført kvalitet
- Lette og stærke rør
- De hurtige og robuste koblinger
- Sprinklere der vander jævnt
- Sagkyndig og reel projektering
- Anlæg, hvortil reservedele hurtigt kan skaffes,
- fordi det er dansk arbejde —

henvend Dem
om brochure
og tilbud

DANSK VANDINGS INDUSTRI

Snoghøj pr. Fredericia tlf. (059) 51111 Erritsø 211

Nivaagaard Teglværk

Nivaa telefon nr 9

Drænrør
Mursten
Teglblokke
Tentordæk

MEJERIERNES OG LANDBRUGETS ULYKKESFORSIKRING

Gensidigt selskab • Oprettet 1898

Henvendelse til kredsens tillidsmand eller til hovedkontoret:
Vester Farimagsgade 19, København V - Telf. Minerva 350

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby Telf. 2 10 55 (kalden 081)

Alt i betonvarer efter D. S. 400
Renseanlægget • Ringtanken (Dansk patent nr. 59820)

C-40

**MASSEY-
FERGUSON**

mange-fold bedre!

100% SIKRET
MOD
ØKONOMISK
TAB VED
HAGL

Haglskadeforsikring er en billig betryggelse - og bør tegnes i de jydsk landmænds eget selskab, hvor medlemmerne gennem re-assurance er sikret mod større forhøjelser af årsbidraget, selv når katastrofalt store tab indtræffer.

Tal med nærmeste
distriktsforstander
eller hovedkontoret

Haglskadeforsikringsforeningen for Jylland G/S
Sct. Clemens Torv 9 - AARHUS - Telefon 2 12 84

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Telefon (0761) 1400 (4 lin.)

Sct. Mathiasgade 68

Kontortid: Kl. 9—15

Lørdag: Kl. 9—12

Aftenekspedition:

Fredag kl. 18,30—20

Filialer:

Karup
Flyvestationen Karup
Mammen
Løgstrup

C L O C

Det er ganske klart for vor tids naturfredere, at lyngbakker kun kan holdes som sådanne ved at der tidvis brændes eller stadig græsses eller ved at små spejderdrengene går omkring og skærer bævreasp og andre buske ned med deres spejderdolke.

Står man på Himmelbjerget vendt mod vest over mod Knøsen, vil man se et helt andet landskab, end Blicher-forsamlingerne og deres efterkommere så, helt frem til århundredskiftet. Gamle tegninger og fotografier viser, at de fleste bakker vest for Himmelbjerget tidligere var lyng. Her har ikke været spejderdrengene som i Ræbild og ingen får eller afbrænding, derfor er bakkerne nu bevokset med 20—50-årig skov af eg, birk, bævreasp, fyr og gran samt hist og her bøg.

Skal man bevare lyngen her nær et af nationens forsamlingssteder, er det rent teknisk let gjort. Eller skal man hellere lade naturen selv danne en ny skov, som der var skov fordem? Eller var der tidligere græsgange med spredte træer? I så fald er dette også let at retablere, om man har nogle kreaturer og rydder i de nydannede skove.

A propos disse græsgange med spredte træer, så er de jo næsten forsvundet fra det danske landskab.

Dersom man indrømmer, at målet med fredning er at bevare noget, som nutiden finder smukt, så er der al grund til at genskabe dette landskabsbillede, som fortrængtes af de mere rationelle græsninger. Der er flere typer af kombinationen mellem træ- og græsproduktion. I Sverige skelner man således mellem løvengen og hagen (haven), og vi finder i vore gamle skovegne mange rester, som let lod sig restaurere.

Gør vi vort lille tætbebyggede land til et museum ved allehånde retablinger af levn fra landskabsbilleder, som hørte til tidligere landøkonomiske forhold?

Jeg forstår meget vel arkitektens ærgrelse over, at et zebrastribet bindingsværkshus med stråtag ikke anses som skæmmende i nogle lyngbakker, hvor man samtidig forbyder f. eks. et smukt teglstenshus, bygget i moderne arkitektur eller et nyt hus i stærke farver. Det er ejendommeligt, at middelalderlige tårne er en umistelig del af et landskab, men en moderne reel kornsilo er uønsket. Nye højspændingsledninger skærer landskabet i stykker, siger man, medens vi alle savner vor barndoms lange pælerække med deres ledningstræk, nu da de fjernes for at erstattes af nedgravede kabler.

Det hele er et spørgsmål om sentimental æstetik, et begreb, hvis eksistens må erkendes, uanset dets bristende logik.

For de fleste mennesker vil store ubrudte skovstrækninger være langt kedeligere end skove som veksler med agre og græsgange. De sidste 30—40 års konsekvente tilplantning af agre og enge i skovene — ikke mindst statskovene — har gjort billedet fattigere.

For hedeegnens vedkommende vil det heller ikke være vanskeligt at påvise en modsætning mellem nutidsmenneskets skønhedsopfattelse og lynghedens tilplantning med massive plantager. Det er let at finde plantager i en så dårlig stand, at det ikke ville være noget større økonomisk offer, at foretage nogle landskabsarkitektoniske eksperimenter.

For det er vel det vi vil? Vor stræben kan ikke bare bestå i at reablere noget forgangent — med mindre vi finder det smukt eller interessant — eller at bevare noget bestående, blot fordi det nu eksisterer. Hensigten må vel være, at også vor tid skal præge landskabet: dels gennem den tekniske og agrariske udvikling, således som det altid nødvendigvis er sket, dels, hvor det er økonomisk muligt: alene med henblik på vor egen tids æstetiske indstilling, således som man f. eks. kender det fra de store engelske jagtparker.

Står vi f. eks. overfor en vestjydsk plantage med dårlig vækst, anlagt som de ofte er uden tilstrækkeligt forarbejde, kan man spørge sig, om det er rimeligt at anvende arealet på en anden måde.

Formentlig kan man ved bekostelige behandlinger — f. eks. landbrugets dybe fosfatnedpløjninger — opnå den dobbelte produktion. Det er uvist, om en sådan investering betaler sig national- og privatøkonomisk, ligesom det er et åbent spørgsmål, om det kan betale sig at fortsætte en ekstensiv plantagedrift på disse jorder. Der er således al mulig grund til at arbejde intensivt med kun en del af disse dårlige arealer og lade de øvrige opfylde de landskabsæstetiske behov, som idag er de mest fremtrædende, f. eks. atter blive lyngreservater med græssende får og hedens vilde fauna.

De kvalitetsmæssigt ringeste mindesmærker over hedens tilplantning bør vige for nutidens manifestering, d. v. s. at arealerne benyttes således, at de bedst dækker nutidens behov. Både ejeren og samfundet må regne på, hvad der er ønskeligt.

Med landskabet forholder det sig som med huse: hvor ofte har vi ikke ærgret os over, at en nævenyttig tid har erstattet gode bygninger med noget møj. På den anden side må vi ikke glemme, at om naturfredningsfolk havde huseret i tidligere tider, så havde man aldrig fået lov at spærre små pludrende bække og bygge vandmøller eller at klistre roterende rædsler op på bakketoppe.

I landskabets vegetation er der intet, som kan kaldes oprindeligt. — Derfor kan hver generation handle med den, som man mener, det er skjønnest.

Nogle litteraturhenvisninger

Anonym: Danmarks og Norges oeconomicke Magazin, om tørveskjær, særligt årgang 1759.

- Christensen, V.*: Stubber Klosters Historie. Hardsyssels Aabog 1911.
Samme: Gudum Klosters Historie, sammest. VII, 1913.
- Dalgas, E.*: Fortids- og Fremtids-skovene i Jyllands Hedeegne. Hedeselskabets Tidsskrift 1883—84.
- Fuglsang, A.*: Alhedens Sandflugts Historie. Fra Viborg Amt 1944 (bl. a. om-handlende professor Wiborgs rejser omkring 1790).
- Gram, K., C. A. Jørgensen og M. Køie*: De jydsk Egekrat og deres Flora, D. kgl. D. Vid. Selsk. 1944.
- Hertzprung, I.*: De danske klostres styrelse og økonomiske forhold etc. Hist. Tidsskrift, 7. Rk., 5, 1904.
- Jonassen, H.*: Recent pollen sedimentation and Jutland Heath Diagrams. D. Bot. Arkiv 1950.
- Køie, M.*: Relations of vegetation, soil and subsoil in Denmark, Dansk Bot. Arkiv 1951.
- Matthiessen, Hugo*: Viborg Veje, 1933.
Samme: Den sorte Jyde, 1939.
Samme: Hærvejen, 1959.
- Olufsen, Chr.*: Oeconomiske Annaler III, 1802, side 105 om Gammelsigten, Engsvang og Brande Kirker.
- Oppermann, A.*: Egens Træformer og Racer, Kbhvn. 1932.
- Pontoppidans danske Atlas, 1768, side 475.
- Storgaard Pedersen, P.*: Tvis Kloster. Hardsyssels Aabog, IX, 1915.
- Vaupell, Chr.*: De danske Skove, Kbhvn. 1863.
- Værnfeldt, Chr.*: En Landsby, hærget af Sandflugt. Fra Himmerland og Kjær Herred, 23, 1943.

— — —

ET INDLÆG

I Deres interessante og oplysende artikel »Lidt om landskabets udvikling i Midtjylland« (Hedeselskabets Tidsskrift nr. 5/64) skriver De i et lille privat hjertesuk følgende:

»Fredning af hedeområder havde sit udspring i en følelse af det kortsigtede og småtskårne i at erstatte den brune ørkens storslåede alvor, digterens barndomshede, med agre og plantager. Der er næppe tvivl om, at man en tid gik for vidt, da hver eneste lyngbakke i Midtjylland absolut skulle snittes af rette rækker med bjergfyrrer og rødgraner.«

For nogle år siden udgav Samvirkende jydsk Turistforeninger en årbog, »Ad den gamle jydsk Hærvej« med tekst af Svend Dahl. På side 16 skriver S. D.:

»I det hele taget kan man vistnok sige, at intet har skæmmet det jydsk landskab som disse mørke, kedsommelige plantager, kunstige i deres form og uden organisk forbindelse med omgivelserne.«

Der vil altid være delte meninger om hvad der gør et landskab storladent, betagende, skøn, særpræget o.l., men vær forvisset om, at det var en lykke for vort lille land og folk, at der ikke i 1788 fandtes fredningsbestemmelser, som kunne have været en hindrende klods om

benene på de mænd, der satte hedesagen igang. Da var det intet mindre end en sag om liv eller død for mennesker og jord i Midt- og Vestjylland — ja, måske endnu større dele af Jylland. Spørgsmålet vil så blive om vi har råd til at lade store landområder ligge hen, om vi har råd til at ofre levedmuligheder til mange mennesker blot for at tilfredsstille enkelte personers sværmeriske følelser.

Vel er der noget dybt betagende i at stå og se ud over en stille og mørk hede, der skærer sig skarpt ind i kimingen. Men kan man ikke også føle en indre varm glæde ved at se udover et landskab, der er fyldt af store og små hjem mellem grønne og gule marker. Høre klokkerne fra en gammel hvidkalket kirke ringe solen ned. Det hele værnet mod vestenvinden af vide skovområder. Og vel skal vi vise pietetsfølelse, men det gør vi også. Heden omkring Kongenshus og Mindeparken er beviset. Vi mindes og ærer hededigteren og alle dem, der har tilhørt hedesagen. Men ved siden af alt det står hensynet til, at kommende slægter har en ufødt ret til at få et sted at leve på.

Venlig hilsen

K. L. G a m d r u p

Lystrup pr. Bryrup

Den første kraftmaskine på heden

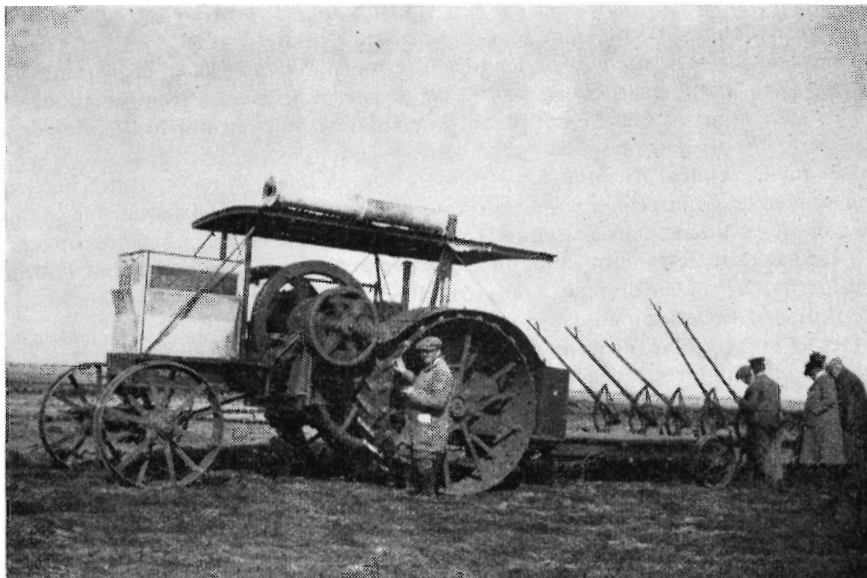
Hvad der skete på Staulund hede i 1914

I Hedeselskabets Tidsskrift nr. 16 1963 bragte vi et forsidebillede af en motortrukken hedepløj fotograferet af nu afdøde skovrider F e r d. H o l t, Krag-søhus, i April 1914.

Det ret enestående billede, som igen gengives herstående, viste hvorledes man for første gang forsøgte at motorisere hedepløjningen og dermed lette hedeopdyrkningen. Der forelå da næsten ingen nærmere oplysninger om, hvor arbejdet udførtes, og først nu kan vi supplere med en række nærmere detaljer, idet tidsskriftet ved en direkte henvendelse til den nu 94-årige Mr. M a r t i n L e a f, Spicer i Minnesota har modtaget en udførlig redegørelse.

Først udtrykker Mr. Leaf sin store glæde over så uventet igen at høre fra sit kære Danmark, hvor han tilbragte 17 år af sit liv, den meste tid som chef for den danske afdeling af International Harvester Comp. Dokumenteret med forskellige gamle avisudklip og falmene fotografier fortæller han derefter:

— Jeg købte i 1913 og foråret 1914 100 td. land hede i Staulund, — 20 td. af Esper Torp, som da boede i Mammen, og 80 td. af Anton Andersen — samt 1000 td. af Visti Petersen i Hessellund. Forinden jeg tog fat på disse arealer havde jeg i 1910 forsøgsvis anvendt en stor motorpløj på Lolland og en mindre —

Den første traktortrukne hedeplow demonstreredes på Staulund Hede ved Grove i april 1914. Plovene kunne løftes op hver for sig, når traktorføreren trådte tilbage på platformen og trak i håndtagene, der ses på billedet.

kun på 12 hk — ved Herning. Den jeg anvendte ved Herning var ikke kraftig nok, hvorfor den blev solgt til entreprenør Augustinus Nielsen i Ringkøbing, der tog den i brug til transport af sten ved vejbygnings- og lignende sværere arbejder.

I dagene omkring den 1. april 1914 — altså i år for 50 år siden — gik vi igang ved Hessellund med kraftmaskinen, som egnens folk kaldte den, udtrykket traktor kendtes jo endnu næsten ikke. Maskinen vejede 7000 kg, rådede over 25 hestekræfter, og den kunne selv uden uheld køre hele vejen fra Karup station til Hessellund og samtidig også transportere plovene og petroleumen — det var drivkraften — derud. Maskinen betjentes af to udlærte montører i de første dage, men det var derefter meningen, at kun en enkelt mand skulle passe den og køre den.«

Et samtidigt avisudklip, vistnok fra Viborg Stifts Folkeblad, som Mr. Leaf medsender, skildrer arbejdet med udtalt respekt for dette nye udslag af moderne teknik:

»Blandt de mange besøgende, som både i forgårs og i går var derude, var der kun en mening om arbejdet: den pløjer godt, lægger jorden pænt og i snorlige furer. Men en forudsætning er det, at den stive lyng bliver brændt af eller slået. Er det ikke tilfældet, kniber det — som ved almindelig pløjning — med at få jorden lagt helt om og i lige furer; lyngen tvinger jorden tilbage.

Når de fem plovjern, der i bredden spænder over i alt seks fod, er indstillede og stukne i jorden, maser maskinen med sine 25 hestekræfter på og træk-

ker jernene gennem alt, hvad der møder dem, selv meget stenrige lag, og lægger jorden så nydeligt til side, som man vel kan tænke sig.

Det siger sig selv, at man under arbejdet må undgå alle skarpe drejninger og enten køre lige fremad eller i store buer. I går pløjede man frem og tilbage over en strækning på 350 favne; nu vil man pløje rundt om det hidtil pløjede areal, så man helt kan undgå standsninger.

Det tager akkurat 63 minutter at pløje en tønde land — når der slet ingen standsninger er. Man regner med at kunne pløje 10 tønder land på en dag, der beregnes til 12 timer. Og den samlede udgift ved sådan en dags arbejde opgør Mr. Leaf således: Petroleum 15,75, olie 1,00, reparationer 0,75, mandskabet 10,00, værdiforringelse 11,00, diverse, 1,00 — i alt 39 kr. 50 øre, hvortil så kommer forrentning af købesummen.

Det er en selvfølge, at en motorplov som denne kun har praktisk interesse, når talen er om store flader, der skal pløjes. I Sverrig og endnu mere i Amerika bruges motorplove i stor udstrækning. Man anvender her maskiner på indtil 45 hestekræfter og med 8 plovjern. Og selve kraftmaskinen kan jo anvendes på mangfoldige måder: til at tromle landevejene med, til at spænde for selvbindere o.s.v.

Også her i landet er der store strækninger, hvor man utvivlsomt med fordel kan anvende motorplov. Mr. Leaf vil nu lade 50 tønder land på Hessellund hede og lige så stort Areal i Staulund motorpløje. Så er det meningen, at motorploven skal køres op til K o n g e n s h u s H e d e. Her har kommissionsråd H a n s D a l l store planer for; det forlyder, at han foreløbig vil lade 200 tønder land hede motorpløje.

Det menes, at andre ejere af store hedestrækninger derefter vil leje ploven; den kommer såmænd aldrig bort fra Alheden, sagde en af de besøgende i går. Måske kan der også blive råd og tid til at give landevejene omkring Karup en omgang tromling, sagde Mr. Leaf; de kunne trænge til det! Det er Mr. Leafs mening at ville opdyrke heden i Hessellund og Staulund, og han anser det for sandsynligt, at den første høst, når han engang kommer så vidt, vil kunne dække alle hans udgifter.

Når man står på Hessellund hede og ser sig omkring — og man kan se meget langt —, synes det opdyrkede land kun at være pletter. Store arealer er sort hede, uberørt af al kultur. Stille har heden her ligget hen gennem lange, lange tider. Den har sin poesi og sin charme, men det kan jo ingen leve af. Heden skal opdyrkes eller beplantes — dette er parolen. De mange opdyrkede pletter rundt i egnen repræsenterer mange menneskers slidsomme arbejde. Nu ser man en mørk røgsky ind over Hessellund hede og hører en hakkende lyd dagen igennem. Det er Mr. Leafs motorplov, der med sine 25 hestekræfter og sine fem plove splitter jorden ad, så den kan komme under kultur. Og den pløjer en tønde land i timen. Den motorplov er et stykke eventyr — i meget moderne form.«

I sit brev til Tidsskriftet fortæller Mr. Leaf, at han var i Danmark fra 1906—1915, hvorefter han forflyttedes til Norköping i Sverige, for igen at vende tilbage til København i 1927 og blive der, til han tog sin afsked i 1935. Min opgave var jo at prøve at få solgt nogle af vore amerikanske maskiner i Danmark, men den første verdenskrig satte jo en stopper for videre arbejde med hedeopdyrkningen, og jeg solgte min jord igen, inden jeg i 1915 rejste til Sverige. Noget af det blev senere købt ind under »Grove Hedegaard«, som jo op-

„LYNGBY“ GRAVESKOVL

No. 1 K 255 × 345 mm

No. 2 K 240 × 330 mm

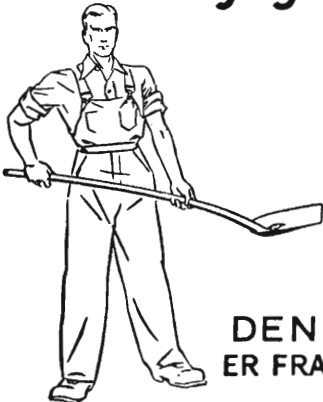
Det rette Værktøj —
— gør Arbejdet let

D. S. I. Skovle er fremstillet af fineste Staal og forsynet med fint sandede Skafter af prima Asketræ.

Dansk Staal Industri A/S af 1933

Kongens Lyngby - Telf. 870410.

Den er rigtig!

DEN
ER FRA

Zinck GODT-HAAB

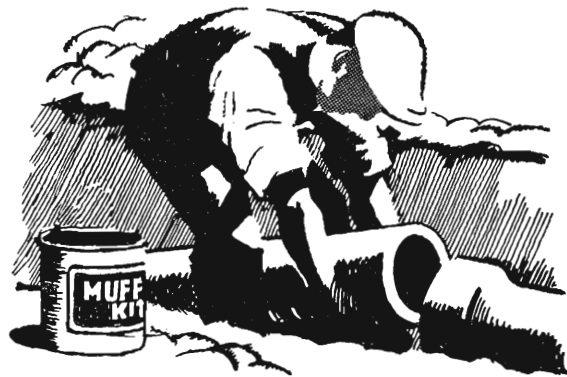
Røde drænrør

fra 2"—12" haves altid på lager

Forlang tilbud

„SOFIENLUND“
TEGLVÆRK

Telefon Ulstrup (0621) 10

FIONA MUFFEKIT

GØR ARBEJDET LETTERE
OG MUFFEN TÆTTERE

FÅS HOS TØMMERHANDLERE,
BYGNINGSMATERIALEFORRETNING-
NINGER, SAMT STØRRE BETON-
VAREFABRIKER. FORHANDLE-
REN HAR EN BROCHURE TIL DEM

SVENDBORG TAGPAPFABRIK . TELEFON 21 37 66

Bjerringbro Cementvare- fabrik

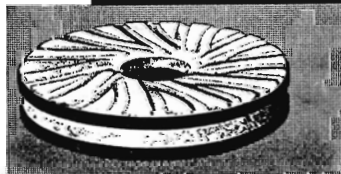
ved Th. Petersen
Telefon (0761) Bjerringbro 111

Alle Δ mærkede rør
impregnerede og
uimpregnerede

Stort lager

Alltid leveringsdygtig

engsko
kvoernsten

STRØMMEN RANDERS TLF. (064) 2 99 99

Betonvarer og Iso-dæk
Lecablokke og -mursten
Mørtel, sten og grus

A/S MARIUS ØDUM

Randers, telefon (064) 204 00

Betonvarer
efter Ingeniørforeningens normer

AARHUUS PRIVATBANK Stiftet 1871 ÅRHUS KØBENHAVN

AKTIESELSKABET
NORDISK BRANDFORSIKRING

ALLE ARTER FORSIKRINGER

GRØNNINGEN 25 - KØBENHAVN

Sydvestjydske Teglværkers Salgskontor Ølgod Telefon 58 og 59

Stort, farveillustreret
katalog
sendes gratis
på forlangende

Kaas Briketter

Hovedforhandler:
**NORDJYLLANDS
KULKOMPAGNI**

Nørresundby
Telefon (081) 2 20 44

Fabrik: Kaas Kaas Tlf. Nr. 11

PALUDANS Planteskole A/S KLARSKOV

Skovplanter, allétræer,
hæk- og hegnsplanter
Forlang prisliste

Telf. Klarskov (03 782) 9

J. C. Halvorsen & Sønner

Kroghsgades Cementstøberi
Kontor: Nordborggade 57,
Århus telefon 4 59 99;
Fabrik: Lystrupvej 60, Risskov
telefon 7 73 19

Herning Hede- & Diskontobank

10,30-12,30, 14,30-17,00
Telefon (0711) 5 - 273 - 720

Stenvad Cementstøberi

Telf. (063) Stenvad 6
Arnold Westmark

Alle Δ mærkede rør føres
ALTID LEVERINGSDYGTIG

Hammerum Herreds Spare- og Laanekasse

Telf Herning (0711) 3733 (fl. lin.)

Kontortid:
Mandag-Torsdag 10-12,30 og 14-17
Fredag tillige 18,30-19,30
Lørdag 10-12,30

Den rigtige græsslåmaskine
for 20 til 120 cm rækkeafstand

**FRIMODT KONNING
TRAKO PJDSTED**

Telf. 160 i Bredstrup v. Fredericia
Kaldenummer: 059-40599

**Markvan-
dingsanlæg**

fra Gudenås Fabriker, Silkeborg, Virklund
Brochure og prislister sendes gerne

Frøavlscenret **HUNSBALLE**

Telf. Holstebro (0741) 533

Frøavl og frøhandel

Midtjydske Teglværkers Salgskontor S. m. b. a.

Alle størrelser i drænrør leveres
Telefon Viborg 1330

Trifolium Frø

KØBENHAVN

RANDERS

slugtes af flyvepladsen under besættelsen, og sidst jeg hørte om det, blev det fortalt mig, at arealerne var en tysk koncentrationslejr (— her hentydes formentlig til den tyske flygtningelejr efter 1945; red. bemærk.).

Jeg husker med stor glæde min gode ven skovrider Holt, og beder Dem bringe ham mine »kærlige hilsner«, hvis han lever endnu. Også direktør Flensborg kendte jeg godt. Han og jeg havde de samme ideer om opdyrkningen af heden. Han sagde således i et foredrag engang, at »300 nye hjem på heden hvert år vil skabe arbejdsfortjeneste på 4—5 millioner kr. om året og varig beskæftigelse for ca. 1000 mennesker«. Jeg beundrede ham meget, og da min opgave jo var at sælge plove og maskiner, var min interesse mere tilknyttet hans tanker end Chr. Dalgas som først og sidst ville plante træer.

Nu i min høje alderdom synes jeg, at alt i Danmark lignede min fødeegn i Minnesota, hvortil jeg nu er vendt tilbage. Selv sproget på engelsk »I will not«, på dansk: »A will et« — en »horse« på engelsk hed også »hors« på jysk o.s.v.«

Det skal tilføjes, at Mr. Leaf var meget kendt omkring 1910 i hesteavlskredse. Bl. a. udsatte han i en årrække på firmaets vegne en smuk sølvpræmie for den bedste jyske hest på det jyske ungskeue.

★ ★

I få ord — ★

★ ★

Hedeselskabets forretningsfører

Hedeselskabets forretningsfører for Ramme distrikt, gårdejer Niels Sejr Yderstræde, Ø. Yderstræde, Ramme, har ønsket at afgive hvervet, og dette er herefter overtaget af gårdejer V a g n H j o r t k æ r, Kirkegaard, Dybe, Ramme.

Landmand S ø r e n B j e r r e g a a r d, Østerågårds mark, Hals, har overtaget hvervet som Hedeselskabets forretningsfører i Hals distrikt, efter at gårdejer Harald Jeppesen, »Vestergaard«, Hals, har ønsket at blive afløst.

*

Malmø bliver i år målet for Nordens største udstilling. Det er den baltiske mindeudstilling MILA, som finder sted i tiden 5.—14. juni.

Den omfatter også et landbrugsmøde og vedrørende dette kan siges, at det får dimensioner, som ingen landbrugsudstilling i Sverige tidligere har fået. Til udstillingen har Malmø stad indrettet et område ved stadion på 400.000 kvm. MILA omfatter følgende hovedafdelinger: Landbrugsudstilling med sektioner for dyr, landbrugsmaskiner, kostalde, lader m.m., skov, haver og øvrige af landbrugets fornødenheder, den 46. Skånemesse samt Malmø stads mindeudstilling om den Baltiske udstilling.

Der bliver mange interessante specialafdelinger på MILA. Man kan blandt andet se en historisk jordbrugskavalkade igennem 5.000 år, boligudviklingen siden 1914 frem til vore dage samt et visionært billede af hvorledes man antager at det bliver år 2014 med det elektroniske og automatiserede hjem.

*

Forstander A. K r ø j g a a r d, Hedeselskabet, er udnævnt til korresponderende medlem af det norske Myrselskap.

*

Tørveproduktionen i Finland

Tørveproduktionen i Finland blev i 1963 begunstiget af gode vejrforhold, og den registrerede produktion steg med ca. 100 pct. fra ca. 200.000 tons til 400.000 tons. Fremgangen var størst for fræsetørven.

Der arbejdes uhyre energisk på dette område i Finland, og der importeres maskiner fra Rusland i stor stil. Der er planlagt kraftcentraler med tørv som basis, ligesom der påtænkes etableret et antal tørvefyrede fjernvarmecentraler.

Også produktionen af urtepotter af tørv, tørveplader er i fremgang, og en eksport af disse produkter er ved at komme i gang.

Udforskningen af tørvens værdi som kulturjord i gartnerier, planteskoler o.s.v. fortsætter på fuld kraft under ledelse bl. a. af Dr. Puustjärvi, hvis navn efterhånden er kendt verden over, hvor der arbejdes med tørvekulturr.

*

Ved en sammenkomst på hotel »Søgaardhus« den 27. april overrakte formanden for A/S Plantningsselskabet »Sønderjylland«, borgmester J. P a u l s e n, Tønder, »Jens Hørlücks Mindelegat i form af et sølvfad med inskription til fhv. skovrider K r . F r o m s e j e r, Skærbæk, som en anerkendelse af det enestående arbejde, skovrider Fromsejer igennem en menneskealder har udrettet for den sønderjydske plantningssag.

En nærmere omtale af skovrider Fromsejers virke gennem mere end 40 år vil være overflødig, hans indsats på dette område er kendt blandt alle i landsdelen.

I sin takketale betonedede skovrider Fromsejer den særlige glæde det var for ham at modtage netop denne anerkendelse fra et legat, stiftet til minde om gårdejer Jens Hørlück, Skodborg, med hvem han gennem mange år ikke alene havde haft et snævert samarbejde på plantningssagens område, men også have kunnet tælle blandt sine personlige venner. Blandt de mange anerkendelser skovrider Fromsejer i tidens løb havde modtaget, var der vel ingen, der glædede ham mere at modtage end netop »Jens Hørlücks Mindelegat«.

*

På Ods Herreds Plantningsforenings generalforsamling forleden vedtog man på grund af den svigtende interesse omkring foreningen at stille forslag til næste års generalforsamling om at ophæve foreningen. Der var i 1963 kun udleveret 3700 planter...

*

Det forstlige Forsøgsvæsen har i beretningernes hæfte 3 fornylig udsendt en afhandling af afdelingschef A. Y d e A n d e r s e n: Om anvendelsen af nogle hjælpetræarter i rødgranbevoksninger på magre jorder med særligt henblik på deres indvirkning på Fomes annosus-angrebets udbredelse blandt rødgranerne.

*

Levering af løs gødning

Situationen omkring gødningsudbringningen og spredningen på markerne har alle dage været et krævende manuelt arbejde, som i de senere år tillige har været et voksende problem for landbrugets udøvere i takt med den svigtende arbejdskraft i erhvervet.

Rationalisering og mekanisering følges med opmærksomhed, og det har derfor vakt betydelig interesse, at Dansk Andels Gødningsforening i samarbejde med Videbæk Maskinfabrik har konstrueret nogle beholdere til transport af løs gødning, der synes at have en lovende fremtid for sig. De lågdækkede beholdere kan opstilles, hvor det skal være på

et sammenklappeligt stel, under hvilket en lastbil, en gødningsspreder eller lignende kan køre ind, og enten placere beholderen eller køre ind for mekanisk at tømme beholderne over i en spredervogn.

Forsøgene har i foråret været gennemført i Himmerland med succes. Beholderne, der er todelt kan rumme 2 tons gødning og en lastvogn kan transportere i alt 6 tons. Der arbejdes på den måde, at beholderne køres ud til forbrugsstedet og her skiftes ud med allerede tømte, og forbrugeren eller en maskinstation kører derefter direkte ind under beholderne med en spreder, og arbejdet er dermed fuldstændig mekaniseret.

Den økonomiske indsats vækker tilsvarende opmærksomhed, idet de foreløbige beregninger synes at vise, at der ved at undgå anvendelse af sække m.v. opnås besparelser, så det kan forventes, at prisen pr. tons gødning efter spredningen ikke vil overstige priserne pr. tons leveret i sække.

Endnu foreligger der ikke endelige beregninger, men maskinstationerne er allerede levende interesseret, og en enkelt sjællandsk maskinstation har allerede bestilt et betydeligt antal beholdere for omgående at føre systemet ud i praksis.

*

Store midler til at arbejde med

Thy Have- og plantningsforening er i kraft af de af foreningen ejede legater paa i alt ca. 160.000 kr. den mest velhavende plantningsforening i landet. Paa den forleden afholdte generalforsamling, der ledes af formanden Poul Pedersen, Smerup, oplystes, at foreningen vil have ca. 8.000 kr. i renteaftastning at anvende om året, og dette gav anledning til en diskussion om at søge dem anvendt til særlige formål, f. eks. til løsning af større egns-opgaver som fornyelse af gamle egn eller kollektiv udbygning af nye. Foreningen havde i 1963 uddelt 31.151 planter mod 75.660 året før. Samtidig er der dog i læplantningslaugene anvendt 488.000 planter.

Plantningsselskab af med repræsentantskab

Ved plantageaktieselskabet »Østvendssyssel«s generalforsamling på Dronninglund hotel forleden forelagde formanden, proprietær Henning Ottosen, Holtegaard, forslag til nogle vedtægtsændringer, som enstemmigt vedtoges. Disse ændringer går i hovedsagen ud på en afskaffelse af repræsentantskabet, således at bestyrelsen og generalforsamlingen får afgørende beslutningsret, bl. a. ved køb af nye arealer. Ændringerne skal dog vedtages af endnu en generalforsamling. Der er siden selskabets stiltelse i 1909 beplantet mere end 1000 tdr. land i Østvendssyssel til gavn og pryde for egnen.

Formanden rettede i sin beretning en varm tak til sagfører Frederiksen, Dronninglund, som i en lang årrække har ydet selskabet uvurderlig støtte.

Generalforsamlingen vedtog også, at der ikke skal udbetales udbytte, men at overskuddet som sædvanligt benyttes i plantningens interesse.

Skovrider Sven Larsen, Tolne, der er selskabets sagkyndige og regnskabsfører, aflagde beretning for driften. Driftsregnskabet balancerer med 43.219 kr. og viser et overskud på 2199 kr. Til kultur- og beplantningsarbejder er brugt 16.713 kr. Status balancerer med 114.599 kr. Selskabet råder i øjeblikket over 320 tdr. land skov, det meste beliggende i egnen omkring Lyngsaa, dog er de 20 tdr. land ved Hals.

Til bestyrelsen nyvalgte proprietær Palle Olesen, Korsholt, Sindal.

Bestyrelsen har konstitueret sig med proprietær H. Ottosen som formand, med skovejer Kaj Sørensen, Dorf, som næstformand og skovrider Sven Larsen, Tolne, som kasserer og regnskabsfører.

*

Under ledelse af inspektør Gunnar Sørensen, Kolding, er der anlagt 22 km forsøgs-læplantning i Lindeballe, Ringgive, Blåhøj, Filskov og Hodde, alt sammen med en alsidig blanding af forskellige løvtræarter, hvori dog eg er den dominerende og blivende træart. Hedeselskabet har af en særlig bevilling kunnet anvende 25.000 kr. til dette formål. Ved plantningen har man gået meget rationelt til værks, idet det meste arbejde er mekanisk udført, bl. a. ved rydning af gamle dårlige hegn.

*

I sidste nr. af tidsskriftet omtaltes Det danske Gødningskompagnies Fond til støtte for planteavlsvforskning, og det blev nævnt, at der i 1964 var bevilget 76.900 kr. til sådan støtte. Dette beløb var dog kun bevillingerne til forskellige organisationers forsøgsvirksomhed, og derudover er der bevilget 89.836 kr. til særlige undersøgelser. Siden fondets oprettelse i 1936 er der i alt bevilget 1.440.000 kr.

*

A/S Orten plantage har i 1963 haft et driftsunderskud på 565 kr. Status balancerer med 61.889 kr., og der betales intet udbytte. Gårdejer Ejnar Kristensen, der er selskabets formand, foreslog på den fornylig afholdte generalforsamling at plantagens regnskab for fremtiden skulle varetages af Hedeselskabet, og dette vedtoges.

*

I en kronik i det svenske tidsskrift »Signalen« beskæftiger Henry Kjellvard sig med problemer omkring skovbrugets rationalisering og udviklingen i de nærmeste år i Sverrig. Han nævner således, at 800.000 ha nuværende landbrugsjord inden 1975 vil være anlagt og tilplantet til skov, at skovarbejderne indenfor alle de store brug, først og fremmest i Statsskovbruget, vil blive helårsarbejdere, men med en særlig uddannelse bag sig, og at der endnu om 30 år vil findes urskove i Norrland. Forfatteren mener det tillige for givet, at man i stigende omfang vil tilføre skovene gødning for derigennem at nå en forøget afkastning.

*

HEDESELSKABETS MASKINCENTRAL

Klosterlund pr. Engesvang . Telefon Engesvang (0681) 86

◀ Bulldozer

▼ Dybdepløjning

Pløjning i dybder fra 30 til 100 cm med plove til forskellige opgaver og jordtyper.

Specialbyggede fræsere til eng og mose.

Rydning og planering i mosearealer samt vejanlæg fortrinsvis i skove udføres med Bulldozere i forskellige størrelser.

Rillepløjning og grubning til læhegn og plantageanlæg.

Anlæg af sportspladser, campingpladser, dyrskuepladser m. m. samt landingspladser for fly.

Alle forespørgsler besvares. . Telefon Engesvang (0681) 86,

(Inspektør Johs. Malmbak træffes bedst mellem 8,00 – 9.30)

ANVEND TØRVESTRØELSE VED DRÆNING . . .

På jorder med flintsandet undergrund kan en tilsanding af drænrørene forebygges ved anbringelse af et lag tørvestrøelse (»hundekød«) omkring stødfugerne. Spørg Hedeselskabet.

Kjellerup Betonvarefabrik ved J. T. Birk

Telefon Kjellerup 45 - Efter kl. 17: Telefon Rødkjærsbro 14

Fører kun \triangle mærkede varer

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres. Forlang tilbud

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

Elementbroer - Jernbetonspunsplanker

Specielle emner efter opgave

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Ringkøbing Cementvarefabrik - Tlf. 601 - 602 N. Skytte

Videbæk Cementvarefabrik - Tlf. 214

Sine forsikringer tegner man i

NORDISK

Liv og Ulykke

Grønningen 17, København K. Telefon Min. 8111.

Ellidshøj Kridt- og Kalkværk

ved C. M. Christiansen, Århus.

Telefon: Ellidshøj 4 og Aarhus 2 73 12

Fabrikation af
jordbrugskalk og
foderkridtmel

FYENS LANDMANDSBANK

ODENSE

Vestergade 33 - Telf. 11 46 11

Åben 9½—12½ og 14—16, lørdag 9½—12½
Fredag til kl. 17. Udfører alle bankforretninger

Rødkjærsbro Cementvarefabrik v J. T. Birk

Telefon Rødkjærsbro 14
FORLANG TILBUD

Fører kun \triangle mærkede varer

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres på lager.

BETONKLINKER

til

HULMURS- OG STALDISOLERING

A/S FISKBÆK

BETONKLINKERFABRIK

TELEFON HERBORG 12

Aktieselskabet

L. HAMMERICH & CO.
Specialforretning i bygningsartikler
Grundlagt 1854 - Tlf. 2 71 55 (3 lin.)
Århus

ALT I CEMENT

VARER

Vi kan levere rør i alle
gængse størrelser efter
ingeniøri normer.
Hurtig levering - reel
betjening.

TJÆREBORG
CEMENTSTØBERI

Toldbod 21

A/s De forenede Teglværker

EGERNSUND - TELF. GRAASTEN 51713 og 51714
LEVERER TEGLVARER OVER HELE LANDET

SMØR MOTORSAVEN MED

Esso V-3

Esso V-3 - kædesmøreolien, der ikke slynges af

Esso V-3 - letflydende, drøj og økonomisk

Esso V-3 - beskytter mod rust

Esso V-3 - formindsker slitage

Esso V-3

- for korrekt og rationel
vedligeholdelse
af motorskøvsave.

STØRRE STYRKE

- må siges at være det største og første krav, De bør stille til Deres nye traktor. Den skal *kunne* det hele, den skal *nå* det hele på mindre tid, den skal passe til ethvert 3-punkts ophængt redskab, og den skal under alle forhold arbejde med det mest fordelagtige motor-omdrejningstal til kraftoverførings-trukne maskiner.

DAVID BROWN indfrier disse krav - og en lang række andre. Den effektive TCU-vægtoverføring i kombination med differentillåsen forebygger hjulslip, hvilket giver Dem *sikkerhed* for stabil kørsel, selv i det vanskeligste terræn. De får slet og ret *flere* tekniske fordele ved at investere i DAVID BROWN... og De opnår lavere driftsomkostninger og lettere arbejde.

Ønsker De at opnå den sikkerhed, der er så vigtig i moderne landbrug, så kommer De ikke uden om, at DAVID BROWN indfrier...

NYE PRISER		
990	880	850
53 HK - 6 gear	43 HK - 12 gear	35 HK - 6 gear
19.400		14.900
STANDARD		STANDARD
19.950	17.650	15.900
m/uafh. kraftovf.	LIVEDRIVE	LIVEDRIVE

STØRRE KRAV

SALGSINSPEKTØRER:

Sv. Christoffersen, tlf. Aalborg
(081) 3 51 23 - Jørn Olsen,
Silkeborg, tlf. (068-1) 2632
- W. Grønnegaard Hansen,
Hillered, tlf. (03-265) 3244
- Erik Frederiksen, Glostrup,
tlf. 96 24 08

Importør:

LANTRACO
ROSKILDE (03) 35 54 50*

N.A.B.

DAVID BROWN 990